

ТАБИЙ СЕРПУШТ ТИПДАГИ ҚОРАКЎЛ ҚЎЗИЛАРИНИНГ ЖУН ҚИРҚИМИ МИҚДОРИ ВА УНИНГ МОРФОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ

М.М.Исмоилова

докторант

З.С.Кличев

қ-х.ф.ф.д.(PhD), катта илмий ходим.

Қоракўлчилик ва чўл экологияси илмий тадқиқот институти

ARTICLE INFO.

Калит сўзлар: Қоракўл кўйи, серпушт, эгиз, жун қирқими, морфологик таркиби, тивит, қилчик, оралик тола

Аннотация

В данной статье приводятся результаты о исследований количества шерсти и ее морфологического состава, полученных от каракульских ягнят многоплодного типа в возрасте 12 и 18 месяцев.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Мавзунинг долзарблиги. Қоракўл кўйлари жун маҳсулдорлигининг миқдор ва сифат кўрсаткичлари, уларнинг биологик хусусиятларини кўрсатувчи белги бўлиши билан бирга кўйлар танасининг турли ташқи таъсирлардан химоя воситаси сифатида ҳам аҳамиятга эга, яъни қоракўл кўйлари танасидаги жун ҳисобига табиатдаги турли ташқи таъсирлардан химояланади. Бундан ташқари, жун маҳсулоти саноатни хом ашё билан таъминлашда ҳамда тармоқнинг иқтисодий самарадорлигини оширишда ҳам муҳим омиллардан ҳисобланади.

Жун ҳайвон организмни иссиқда қуёш нуридан, қишда совуқдан сақлайди, ҳамда аминокислоталар олмашинуви жараёнларида фаол иштирок этиши билан бирга ўзининг физико-механик ва экологик хусусиятларига кўра жуда қимматли табиий тола ҳисобланади. Шу сабабли, инсонлар ҳам ҳаёт фаолияти давомида жун хом ашёсидан кўплаб тармоқларда самарали фойдаланиб келишган.

Жуннинг сифатини тавсифловчи мажмуавий хусусиятлари ичида унинг узунлиги муҳим технологик аҳамиятга эга бўлиб, – узунлиги 4 смгача бўлган жун кигиз, кигиз этик (пийма), 4 – 5 см жун мовут тўқиш, 5 – 9 смли жун камвол саноати, 10– 15 см жунлар гилам тўқиш ва 15 смдан узун бўлган жунлар эса техник мақсадларда ишлатилади.

Жуннинг нафақат саноатда балки халқ хўжалигининг жуда кўплаб тармоқларида ишлатилиши туфайли унга бўлган талаб камаймайди, шу сабабли сифатли жун ишлаб чиқаришни кўпайтириш муҳим аҳамиятга эга.

Қоракўл кўйларининг жун маҳсулдорлигини кўпайтиришнинг асосий йўлларида бири, кўйларнинг биологик потенциалдан фойдаланиб, уларни шу белги бўйича селекциялаш билан

бир қаторда қўйларнинг ирсий хусусиятлари, конституционал типи, озиқлантириш, саклаш ва бошқа кўплаб хусусиятлари ҳамда технологик жараёнларга ҳам риоя қилишга боғлиқ.

Тадқиқот мақсади. Табиий серпушт типдаги қоракўл қўйларининг жун қирқими миқдори ва унинг морфологик таркибини таққослаб ўрганиб, уларни жун маҳсулдорлиги бўйича мақсадга мувофиқ танлаш.

Тадқиқот манбаи ва усуллари. Тадқиқотлар Самарқанд вилояти Нуробод туманининг “Тутли қоракўл замини” масъулияти чекланган жамиятида урчитилувчи қора рангли қоракўл қўзиларда ўтказилди.

Қора рангли серпушт қоракўл қўйларидан олинган авлодларнинг 12-18 ойликдаги жун қирқими ва ҳар хил толалар миқдорини аниқлаш [1] тақлиф этган услуб асосида амалга оширилди. Олинган маълумотларга [2] усулида биометрик ишлов берилди.

Тадқиқот натижалари. Ўтказилган тадқиқотлар давомида селекцион гуруҳдаги совлиқлардан турли типда туғилган қора рангли қоракўл қўзиларининг 12 ва 18 ойлик ёшидаги жун қирқими миқдорини ўрганиш бўйича тадқиқот ишлари олиб борилди. Тадқиқотлар натижалари асосида олинган маълумотлар 1-жадвалда келтирилди.

1-жадвал

Табиий серпушт типдаги қоракўл қўзиларининг баҳорги ва кузги жун қирқими миқдори, г

Қўзилар гуруҳи	Жун қирқими миқдори			
	12-ойлик ёшида		18-ойлик ёшида	
	M±m	C _v	M±m	C _v
Эгиз типли қўзилар	1043,3±11,8	11,3	953,4±9,86	10,3
Ёлғиз типли қўзилар	1160,6±14,2	8,7	993,8±11,5	8,2

Жадвал маълумотлари таҳлили шуни кўрсатадики ёлғиз типли қўзилардан 12-ойлигида 1160,6±14,2 г, эгиз типли қўзилардан эса 1043,3±11,8 г жун олинган бўлиб гуруҳлар орасида 117,3 г фарқ кузатилди. Эгиз типли қўзиларнинг 18 ойлик ёшида жун қирқим миқдори 953,4±9,86 г ни ташкил қилса, ёлғиз типли қўзиларда бу кўрсаткич 993,8±11,5 г ни кўрсатди. Гуруҳлар орасидаги фарқ 40 г ни ташкил қилди. Бу эса гуруҳлар орасида унча катта фарқ мавжуд эмаслигини кўрсатади.

Баҳорги жун қириқимининг кузги жун қирқимига нисбатан юқори бўлишини, жун қопламнинг зичлиги билан бир қаторда узунлигига ҳам узвий боғлиқлиги (1) ўз тадқиқотларида келтириб ўтган.

2-жадвал

Серпушт типдаги туғилган қўзилар жунининг морфологик таркиби

Кўрсаткичлар	Намунага олинган толалар сони (дона)	Шу жумладан					
		Тивит тола		Оралиқ тола		Қилчиқ тола	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Эгиз типли кўзилар	836	330	39,5	237	28,3	269	32,2
Ёлғиз типли кўзилар	1109	405	36,5	336	30,3	368	33,2

Тадқиқот натижалари кўрсатадики, эгиз ва ёлғиз типда туғилган кўзилар жунининг морфологик таркиби бўйича олиб борилган тадқиқотларда бу иккала типда туғилган кўзилардан олинган жунининг морфологик таркибида катта фарқлар аниқланмади.

Хулоса. Ўтказилган тадқиқотлар натижасида ҳар иккала типда туғилган кўзиларнинг жун маҳсулдорлигида ва жун таркибида катта фарқланишлар аниқланмади. Буни эгиз типда туғилган кўзиларнинг асосий биологик кўрсаткичи сифатида яъни, дастлабки ўсиб ривожланиш даврида ўз вазнини ёлғиз типда туғилган кўзилар тирик вазнига тенглашиб олиши билан изоҳлаш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Калинин В.В. Мглинец А.А. “Методики по исследованию свойств шерсти” Дубровицы изд.ВИЖ. Москва 1969.С.16.
2. Плохинский Н.А. Руководство по биометрии. М. 1978 г.
3. KZ Safarovich., The Interaction of Wool Coat Length and Productivity in Karakul Sheeps. International Journal on Orange Technologies 3 (11), p. 67-69